

ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ПРОТИВ ГОРСКОТО СТОПАНСТВО

Някои особености на процесуалната дейност, свързана с веществените доказателства¹

*д-р Ружена Кондева-Елчинова
Административен ръководител на
Районна прокуратура - Разлог
rujena1@abv.bg*

I. Обща характеристика на престъпленията против горското стопанство.

Престъпленията против горското стопанство са уредени в Глава VI на Особената част на Наказателния кодекс „Престъпления против стопанството”, раздел II – „Престъпления в отделните стопански отрасли” – чл. 235 и чл. 236 НК.

Обектът на защита е комплексен и е свързан с развитието на обществените отношения в стопанските отрасли за рационално управление, възпроизводство, ползване, стопанисване и функциониране на горския фонд (ГФ)². Наказателните разпоредби не са изрично формулирани като бланкетни норми, макар че препращат към други нормативни актове, като съдържащите се в състава на престъпленията термини, които са специфични за горскостопанската дейност и не са известни в наказателноправната теория и практика, се тълкуват съобразно тях.

Незаконната дейност за придобиване на дървета от горския фонд е уредена в чл. 235, ал. 1 НК, а в чл. 235, ал. 2 НК са регламентирани действия с незаконно добит от друг дървен материал.

---

¹ Отделни части от разработката са представени от автора при обучение за повишаване на капацитета на служители от администрациите на природните и националните паркове, представители на парковите дирекции в България, ИАГ, МОСВ, РИОСВ и редица НПО, проведено в гр. Априлци в периода от 26 до 30.05. 2014 г. Авторът е участвала като обучител в качеството си на член на **Асоциацията на прокурорите в България**. Обучението е организирано от Асоциацията на парковете в България в рамките на проект „Да свържем опазването на природата и устойчивото развитие на селските райони”. Основната цел на обучението е повишаване капацитета на служителите на структурите и организациите, отговорни за опазване на природата, на защитените територии и мрежата НАТУРА 2000.

² Чл.1 Закон за горите /ЗГ/.

Субект е всяко наказателно-отговорно лице, като в чл. 235, ал. 3, т. 2 НК е предвиден квалифициран състав, когато деянието е извършено в съучастие със служител по горите, който се е възползвал от служебното си положение.

Предмет на престъплението по ал. 1 са всички, каквито и да било, дървета или част от тях, включително отсечени или паднали, влизащи в горския фонд – държавни, общински и частни³, а по ал. 2 – вече незаконно добития от другиго дървен материал.

Формите на изпълнителното деяние по ал. 1 са пет – *сечене, събиране, добиване, вземане и извозване*, а по ал. 2 са шест – *укриване, товарене, транспортиране, разтоварване, съхраняване и преработване*.

Друг елемент от обективната страна на престъплението по ал. 1 е деецът да не притежава редовно писмено позволително за извършване на съответната дейност.

От субективна страна деянията са умишлени, като по ал. 1 видът на вината винаги е пряк умисъл, докато някои от формите на изпълнителното деяние по ал. 2 е възможно да се осъществят и с косвен умисъл (укриване, съхраняване).

II. Веществените доказателства и веществените доказателствени средства предвид специфичния предмет на посегателство имат много важна роля при разследване на престъпленията против горското стопанство.

Като веществени доказателства и веществени доказателствени средства се събират и прилагат:

А. Предметът на престъплението и средството за неговото извършване.

Отсечените дървета или части от тях - предмет на престъпление и средствата на престъплението се приобщават към доказателствения материал по образуваното наказателно производство с протокол за претърсване, изземване или протокол за доброволно предаване, като това може да бъде извършено и със самия протокол за оглед на местопрестъпление, когато не се нарушава чужда правна сфера - не се изземват от конкретно лице. Процесуално допустимо, а в някои случаи е наложително, да се състави и отделен протокол за оглед на веществени доказателства на основание чл. 155 - чл. 156 във връзка с чл. 110, ал.1 НПК ведно с фотоалбум към него.

---

³ Чл.2 ЗГ; чл.5 Закон за защита на територията /ЗЗТ/.

Когато вещите са били иззети още с акта за установяване на административно нарушение и са предадени с разписка за съхранение в специализиран склад на съответното горско стопанство, за да може да бъдат приобщени към образуваното наказателно производство от страна на разследващия орган се съставя протокол за доброволно предаване.

В хода на досъдебното разследване, веществените доказателства обикновено продължават да се съхраняват в склада на съответното държавно горско стопанство или лесничейство или на друго подходящо място, за което се съставя протокол за отговорно пазене.

В някои случаи, поради фактическа невъзможност за пренасяне от мястото на престъплението, незаконно добитият дървен материал не се задържа.

В други случаи няма фактическа възможност за съхраняване в оторизиран горски склад, поради което предметът и средството на престъплението се оставят на отговорно пазене при трето лице. В тези случаи разследващият орган на основание чл. 110, ал. 4 НПК и чл. 111, ал.1 НПК се произнася с постановление за пазене на вещевени доказателства и срещу разписка ги оставя на съхранение при лицето, където са намерени или са оставени по-късно на трето лице. Последният се задължава да пази дървения материал и средствата, с които е извършено посегателството и да ги предоставя на разследващите органи, веднага щом бъдат изискани. Ако по-късно бъде установено, че дърветата са изчезнали, липсата се удостоверява с надлежен протокол. В тези случаи деецът на основание чл. 53, ал. 2, буква „б” НК ще бъде осъден да заплати в полза на държавата равностойността на материала⁴, като не е изключена и възможността за търсене на наказателна отговорност по чл. 217, ал. 3 НК по отношение на виновното лице.

Б. Писмените материали от първоначално образуваната административно - наказателна преписка.

Тези преписки обикновено съдържат - акт за установяване на административно нарушение, констативни протоколи, разписки за задържани материали, рапорти, наказателни постановления и др. Съдържащите се в тях документи се съставят от

---

⁴ Присъда № 88/2003 г. на РС - Велинград по НОХД № 91/2003 г.

горските служители преди започване на наказателното производство, поради което те не представляват писмени доказателствени средства - не са събрани от разследващите органи по реда и със средствата на Наказателно-процесуалния кодекс.

Макар и да не са съставени да послужат за установяване на факти в процеса, тези документи притежават доказателствена стойност като писмени доказателства от групата на веществените доказателствени средства в тесния смисъл на това понятие - така наречените „случайни документи”⁵.

За възможността тези документи да бъдат законосъобразно приобщени към доказателствения материал може да се изтъкне и друг аргумент - със съставянето на акта за административно нарушение на този първоначален етап възникват единствено административно-наказателни правоотношения. При установяване, че деянието представлява престъпление, съгласно Закона за административните нарушения и наказания /ЗАНН/ преписката се изпраща на прокуратурата. От този момент нататък, ако бъде започнато наказателно производство, тези правоотношения се преобразуват в наказателно-правни, поради което събраните доказателства не губят своята доказателствена сила⁶.

В много случаи отразените констатации и попълнените реквизити в съставените актове и констативни протоколи не са прецизни и точни. Не винаги е индивидуализирано точно мястото на извършване на деянието - не се посочва конкретната местност, землището на съответното селище, отделът и подотделът на горския фонд и от кое стопанство или лесничейство се стопанисват. Не се посочва приложимият закон или неправилно е указан съответният материален или процесуален закон.

Пропуски, с оглед липсата на законово определени реквизити, се констатираат и по отношение на времето и начина на съставяне на административните актове и наказателни постановления.

Нарушения се откриват и при изпращане на поканите за връчване и самата процедура относно връчване на актовете на нарушителите.

---

⁵ Вж. **Павлов, Ст.** Наказателен процес на НРБ, София, Университетско издателство „Климент Охридски“, 1989 г., с. 418; виж също **Салкова, Ек.** Проблеми на доказването в наказателния процес, С., 2012 г., с. 63 и сл.

⁶ Решение № 199/01.10.2003 г., ОС- Благоевград, КНАХД № 508/2003

При съставяне в текста на документите често се смесват понятията „щети“, „обезщетение“, „имуществена санкция“.

Подобни нарушения и пропуски, свързани със съставянето и връчването на акта за установяване на административно нарушение могат да породят затруднения при доказване на авторството на деянието⁷. При наличието на подобни пропуски няма пречка служителят по горите, съставил акта за нарушение и констативния протокол да бъде разпитан в качеството на свидетел в наказателното производство за установяване на отразените в документите обстоятелства.

В. Същински веществени доказателствени средства, посочени в чл. 125 от НПК.

Чрез тези веществени доказателствени средства интересуващите делото факти се възпроизвеждат по веществен начин.

При престъпленията против горското стопанство това могат да бъдат отрязъци от шайби на дървета, отпечатъци на положени горски марки, отливки от оставени следи.

Като веществени доказателствени средства при доказване на престъпленията против горското стопанство се използват и направени по съответния ред фотоснимки с оглед фиксиране на дървените материали - предмет на престъплението, както и на средството за извършване на престъплението. Чрез методите на съдебната фотография се изготвят снимки на веществени доказателства с оглед фиксиране и изследване на материални обекти и факти, имащи значение за разкриване и разследване на престъпните посегателства. Доказателственото значение на тези снимки в някои случаи е определящо, доколкото на тях се фиксират материалните признаци на престъплението и престъпника, открити от разследващите органи⁸. Фотографирането следва да обхваща както местопроизшествието, така и отделни предмети.

Възможно е, макар и рядко, да се изготвят диапозитиви, кинозаписи, видеозаписи, звукозаписи, планове /на местността/, схеми и скици на местопроизшествието. Възможно е да се съставят и чертежи на отделни детайли от мястото.

---

⁷ Решение № 245/23. 04.2004 г. на РС – Разлог по НАХД №1168/2003

⁸ Подробно относно съдебната фотография виж: **Боев, И.**, Криминалистика, Албатрос, 2002, с. 63-76

Поради голямото им практическо значение и с оглед успешното откриване, фиксиране, запазване, изземване и изследване на оставените следи на местопрестъплението, веществените доказателствени средства е необходимо да се изготвят чрез използване на най-съвременни технически способности.

III. Връщане на веществени доказателства в хода на наказателното производство.

В хода на образуваното досъдебно производство много често до наблюдаващия прокурор постъпват молби относно задържаните вещи – средства за извършване на престъплението, за тяхното връщане. Често собствениците на задържаните вещи са лица, различни от нарушителите⁹. В молбите до разследващите органи се сочи, че иззетите средства, след като бъдат изследвани и не са необходими повече за наказателното разследване, следва да им бъдат върнати при условията на чл.111, ал.2 НПК.

При постъпване на такива искания наблюдаващият прокурор има две възможности - с постановление да върне на правоимащия задържаните вещи или на основание чл.111, ал.1 НПК да откаже връщането им с мотив, че същите като веществени доказателства все още са необходими за правилното провеждане на разследването, поради което евентуалното им връщане ще затрудни изясняване на обстоятелствата по делото.

На първо място решаващият орган, който се произнася по искането за връщане (прокурор или съдия), проверява надлежното приобщаване на вещите към доказателствата по делото. Ако липсва надлежен процесуален акт за задържане на средствата на престъплението и за изземването им като веществени доказателствени средства (съставени по реда на НПК протоколи за оглед, за претърсване и изземване или за доброволно предаване), се приема, че иззетите вещи не представляват веществени доказателства и тяхното задържане от разследващите органи е незаконосъобразно.

---

⁹ Лицата, занимаващи се системно с незаконен добив и преработка на незаконен дървен материал, съзнателно не прехвърлят ползваните от тях средства на тяхно име или фирма.

Това е така, доколкото действията, които се извършват от административните органи не представляват процесуално-следствени действия по смисъла на чл. 212, ал. 2 НПК. Всички актове, които се съставят от тези органи преди образуване на наказателното производство и които са част от административно-наказателната преписка, не стават писмени доказателствени средства, дори да са извършени със съдействието на разследващите органи. Както вече беше посочено, те могат да се включат в доказателствения материал само в качеството им на писмени доказателства от рода на така наречените случайни документи, като веществени доказателствени средства в тесния смисъл на това понятие.

На второ място при решаване на въпроса за връщане на средствата за извършване на престъплението, се проверява дали лицето-молител е правоимащ - собственик на вещите или негов пълномощник - по закон или договор. Възможността средствата да се връщат не само на техния собственик, но и на пълномощник на последния изрично е призната в редица съдебни актове¹⁰. В тези случаи особено внимателно се изследва наличието и обемът на представителната власт на пълномощника, ако е необходимо и чрез събиране на допълнителни доказателства - актуални удостоверения относно правосубектността на собственика - търговец, прилагане на учредителния акт на съответното търговско дружество и пр. Все пак има случаи, когато съдебната практика е колеблива при връщането на веществените доказателства на пълномощник¹¹. Безспорно е, че пълномощните, дори и когато са подписани от собственика и са нотариално заверени, не представляват документ за притежание върху използваното МПС. Пълномощното създава в полза на упълномощеното лице единствено представителна власт за извършване на фактически и правни действия с поверената му вещ.

На връщане подлежат само тези вещи, чиито собственик /правоимащ/ е безспорно установен чрез надлежни документи. Такива документи за собственост са: нотариално заверени договори за покупко-продажба на МПС, свидетелства за регистрация и талони на МПС, застрахователни полици, фактури, договори за придобиване на имущество и др. Възможно е молителят да се легитимира като

---

¹⁰ Определение от 20.06.2003 г. на РС - Самоков по чнд № 71/2003 г.

¹¹ В Решение на РС - Самоков от 26.08.2003 г. по НАХД № 188/2003 г. на основание чл. 20 ал.1 ЗАНН е бил отнет в полза на държавата товарен автомобил, собственост на друго лице, но предоставен за ползване с пълномощно на уличения. С Решение на ОС - София от 19.03.2004 г. по ВНАХД № 65/2004 г. решението на РС - Самоков е отменено в тази му част като незаконосъобразно.

собственик чрез използване на престъпно създадени документи, което допълнително усложнява фактичката обстановка. В други случаи от страна на заинтересуваните лица понякога се правят опити за инсцениране на кражби на вещите, които следва да бъдат отнети.

След изясняване на посочените обстоятелства решаващият орган се произнася по същество, като се ръководи от това, дали предметът или средството за извършване на престъпление против горското стопанство, подлежат на отнемане в полза на държавата.

Иззетите и задържани в рамките на административно-наказателното производство вещи, не принадлежащи на извършителя, макар и послужили за извършване на нарушение по ЗГ, което впоследствие се установява, че представлява престъпление по НК, подлежат на връщане от прокурора с мотивирано постановление по реда на чл. 111, ал. 2 и 3 НПК.

Незаконосъобразният отказ на съда да върне на правоимащия средство или предмет на престъплението подлежи на въззивен контрол при обжалване или протестиране на присъдата¹².

Постановленията на прокурора, с които той отказва връщането на иззетите вещи, подлежат на обжалване от собственика или негов пълномощник пред съответния първоинстанционен съд. Съгласно чл. 111, ал. 3 НПК съдът се произнася по жалбата еднолично в закрито заседание в тридневен срок.

На общо основание, съгласно чл. 46, ал. 3 НПК постановленията на прокурора подлежат на проверка от по-горестоящия по длъжност прокурор и от прокурора от по-горестоящата прокуратура, който може писмено да отменя или изменя актовете на непосредствено подчинените му прокурори, като неговите писмени указания са задължителни за тях. На проверка подлежат както постановленията, с които се уважава искането за връщане, така и отказът. Произнасянето може да е по повод подадена жалба или служебно.

В практиката се срещат случаи на подавани сигнали от съответните регионални дирекции по горите срещу постановления на прокурор за връщане на веществени доказателства. Последните макар и да не са сред лицата, които имат право да обжалват

---

¹²

Присъда на ОС - Благоевград от 05.11.2010 по ВНОХД № 335/2010

постановлението, тъй като са извън кръга, посочен в чл. 111 НПК, предизвикват служебно произнасяне на по-горестоящия прокурор с оглед функцията му по надзор за законосъобразност, обоснованост и правилност на прокурорските актове¹³.

Аргументите, които се посочват в сигналите на горските дирекции, са свързани преди всичко с правилата на административното производство, които не са съотносими към наказателния процес – недоказване на основанието за фактическа власт на обвиняемия върху задържаната вещ и доводи, че връщането на вещта ще предотврати санкционните последици на извършеното нарушение против горите. Единственият релевантен довод, посочван от горските директори и който има известен резон, е позоваването на чл. 111, ал.2 НПК във връзка с чл. 273, ал.1 от ЗГ – връщането на вещта, независимо от собствеността ѝ, е възможно само ако не е *предмет* на административно нарушение. В противен случай административно-наказващият орган се лишава от възможността да я отнеме в полза на държавата¹⁴.

Това разбиране на закона не се приема еднозначно. Първоинстанционният съд се е произнасял, като е връщал задържаните вещи, щом не са собственост на извършителя, независимо, че са предмет на административно нарушение¹⁵. Това е така, защото според съда, към момента на произнасяне по молбата за връщане, административното производство е било прекратено, а на изземване по НПК подлежат единствено вещите, собственост на виновното лице. Ако липсват предпоставките на чл. 235, ал.7 НК и чл.53 НК е несъмнено, че вещите не подлежат на отнемане. В противен случай задържането ще представлява неоправдана държавна репресия. Като допълнителен аргумент може да се посочи в допълнение, че прокуратурата няма функция да обезпечава едно бъдещо, несигурно и зависещо от съдбата на досъдебния процес административно производство с инструментариума на НПК, който може да служи само и единствено за обезпечаване законосъобразното провеждане на наказателния процес за престъпления от общ характер¹⁶. Процесуалният закон не предвижда ред, по който да бъдат задържани необосновано вещи, *средство* за извършване на престъпление, респективно административно нарушение.

---

¹³ НП 2397/2011 г. по описа на РП - Разлог

¹⁴ НП № 1703/2012 г. по описа на ОП - Благоевград

¹⁵ Определение № 4006/17.09.2012 г. на РС - Разлог по ЧНД 551/2012

¹⁶ Определение № 3571/20.08.2012 г. на РС - Разлог по ЧНД № 489/2012 г.

В заключение би могло да се обобщи, че процесуалната дейност, свързана със събиране, съхраняване и връщане на веществените доказателства в хода на разследване на престъпленията против горското стопанство, създава практически проблеми. От една страна те са свързани със съществуващи несъответствия в процесуалните разпоредби на НПК и ЗАНН. Трудности възникват и поради непрецизното извършване на първоначалните процесуално-следствени действия, пряко свързани със събирането на веществени доказателства.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Беленски, Р. *Веществените доказателства. Процесуални и криминалистични аспекти*. С., 2001 г.
2. Боев, И. *Криминалистика*, Албатрос, София, 2002
3. Гиргинов, А. *Наказателно право на РБ, Особена част*, С., Софи-Р, 2005
4. Груев, Л. *Бланкетни наказателноправни норми*, С., Университетско издателство „Свети Климент Охридски”, 1977
5. Дерменджиев, И., Костов, Д. и Хрусанов Д. *Административно право на Република България: Обща част*, 4 издание, С., Сиби, 2001
6. Михайлов, Д. *Нови положения в Особената част на НК*, С., Сиела, 2003
7. Михайлов, Д. *Наказателно-правна защита на социалистическото стопанство в НРБ*, С., 1979, сб. „Лекции за следдипломна специализация на юристи“, изд. на СУ „Климент Охридски“, том XVII
8. Ненов, И. *Престъпления против социалистическото стопанство по българското народнодемократично наказателно право*, С., 1953
9. Пенчев, Г. *Разграничаване на административните нарушения от престъпленията в областта на опазване на околната среда в РБ*, *Юридически сборник*, Бургас, БСУ, 1993, т. 1
10. Салкова, Ек. *Проблеми на доказването в наказателния процес*, С., 2012 г.
11. Сивков, Ц. *Административно наказване - материалноправни и процесуални проблеми*, С., Софи-Р, 1998
12. Стойнов, А. *Наказателно право: Особена част*, С., Сиела, 1997

13. Павлов, Ст. *Наказателен процес на НРБ*, София, Университетско издателство „Климент Охридски“, 1989 г.
14. Чинова, М. *Досъдебното производство по НПК. Теория и практика*, София: Сиела, 2013 г.
15. Jendroska, J. Procedural rights in environmental matters - access to justice and access to information, Summer course on European Environmental law, ERA, Trier, 1-5 July 2013